

موسیقی دریافت ۲

مبانی نظری موسیقی ایران

د. محمد مرادیان

www.ketab.ir

سرشناسه	: مرادیان، حمید، ۱۳۵۸
عنوان و نام پدیدآور	: موسیقی دریافت ۲: مبانی نظری موسیقی ایران / حمید مرادیان.
مشخصات نشر	: ناشر مولف
مشخصات ظاهری	: ۲۱۰ ص: مصور
شابک	: ۷-۷۸۵۳-۰۴-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا	
موضوع	: موسیقی ایرانی
موضوع	: Music, Iranian
موضوع	: موسیقی ایرانی - دستگاه‌ها
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۶ م ۸/۵ / ML۳۴۴
رده‌بندی دیویی	: ۷۸۹/۰۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۷۵۰۳۵۸

موسیقی دریافت ۲

مبانی نظری موسیقی ایران

حمید مرادیان

طرح جلد: مجید کاشانی (استودیو دفتر)

چاپ و صحافی: سروه

چاپ اول: تابستان ۹۶

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۷-۷۸۵۳-۰۴-۶۰۰-۹۷۸

ارتباط با مؤلف:

Email: Moradyan_h@yahoo.com

Instagram.com/moradianhamid

تمام حقوق متعلق به مؤلف است

فهرست مطالب

۷.....	پیشگفتار	
۹.....	موسیقی قدیم ایران	فصل اول:
۱۰.....	گفتار اول تا پنجم	
۱۰.....	مهمترین موسیقیدانها و تئوری پردازان موسیقی بعد از اسلام	
۱۲.....	گفتار دوم میان موسیقی قدیم بر اساس رساله‌ی ادوار	
۱۲.....	واژه‌های بنیادی	
۱۲.....	نت‌نگاری	
۱۳.....	مقام	
۱۴.....	فواصل کلیدی در موسیقی قدیم	
۱۶.....	انواع فواصل از نظر بزرگی و کوچکی	
۱۷.....	فواصل مُتَّفِق	
۱۸.....	روش استخراج فواصل	
۱۹.....	اجزای گام	
۲۰.....	اسباب تنافر	
۲۱.....	دانگ‌های ملایم	
۲۳.....	ذوالخمس‌های ملایم	
۲۳.....	ادوار ملایم	
۲۶.....	نظام موسیقی مقامی	
۲۶.....	دستان‌نشانی	
۲۸.....	کوک عود	
۲۹.....	زمان‌بندی و ریتم	
۳۱.....	نمونه پرسش‌ها	
۴۷.....	موسیقی دستگاهی ایران	فصل دوم:
۴۸.....	نظام موسیقی دستگاهی، مفاهیم اصلی	

۴۸	فرم در دستگاه
۵۰	قطعات ریتمیک و آوازی
۵۰	وزن در موسیقی آوازی ردیف
۵۲	سلسله مراتب درجات
۵۴	انواع گوشه
۵۵	ساختار گوشه
۵۹	مفهوم ردیف
۶۰	دستگاه‌ها و آوازاها
۶۲	فواصل در ردیف موسیقی ایران
۷۱	دانگ‌های موسیقی ردیف
۷۳	مدهای موسیقی دستگاهی
۸۰	علایم سرکلید برای دستگاه‌ها و آوازاها
۹۳	دوازده علایم مد با توجه به دانگ‌های تشکیل دهنده آن
۹۷	رأس، کوک و چپ کوک
۹۸	کوک، ر، و
۹۹	گونه‌های آهنگ ری در موسیقی دستگاهی
۱۰۱	نمونه پرسش‌ها

فصل سوم:

۱۲۷	دستگاه‌ها و آوازاها
۱۲۸	دستگاه شور
۱۳۱	آواز ابوعطا
۱۳۲	آواز افشاری
۱۳۳	آواز بیات ترک
۱۳۵	آواز دشتی
۱۳۶	دستگاه سه گاه
۱۳۸	دستگاه چهارگاه
۱۴۰	دستگاه نوا
۱۴۱	دستگاه همایون
۱۴۴	آواز اصفهان
۱۴۵	دستگاه ماهور
۱۴۸	دستگاه راست پنج گاه
۱۵۱	نمونه پرسش‌ها

فصل چهارم:

۱۶۳	پاسخ‌نامه‌ی تشریحی
-----	--------------------

۱۶۳.....	بخش اول مبحث موسیقی قدیم ایران
۱۷۹.....	بخش دوم مبحث موسیقی دستگاهی ایران
۲۰۰.....	بخش سوم مبحث دستگاه‌ها و آوازها

www.ketab.ir

پیشگفتار

در کتاب اول از مجموعه‌ی موسیقی دریافت به تئوری عمومی موسیقی که بیشتر مفاهیم موسیقی غرب را در بر داشت پرداخته شد. در این جلد سعی دارم به تبیین مفاهیم کاربردی در "مبانی نظری موسیقی ایران" بپردازم.

مبانی نظری موسیقی ایران مباحث متعددی را در بر می‌گیرد که در کتب مختلف و تحت لوای نظریه‌های گوناگون بیان شده‌اند. مبانی زیرساختی موسیقی مدال ایران با پیچیدگی‌های خاص موسیقی مدال و تأثیرات تکثری که در صد سال اخیر از فرهنگ موسیقایی غرب گرفته است، گویا به معادله‌ای در برابر تبدیل شده که تحلیل آن به سادگی میسر نیست.

به نظر می‌رسد که همین پیچیدگی باعث تحلیل‌های مخفف و نظریه‌های گوناگون در این زمینه شده است که گاه با هم دارای تناقضاتی نیز هستند.

مطالب قابل تأملی که از موسیقی قدیم ایران باقی مانده، مربوط به رسالات ارزشمندی است که از قرون اولیه‌ی اسلامی تا قرن هفت و هشت نگاشته شده‌اند. این دوره که از فارابی تا عبدالقادر مراغی را شامل می‌شود فرآیند تکوین یک مکتب هنری را از آغاز تا اوج به خوبی نشان می‌دهد.

افول این مکتب فکری تحت تأثیر تحولات فرهنگی دوره‌ی صفویه، آغازی برای تغییراتی بنیادین در موسیقی مقامی و تبدیل آن به موسیقی دستگاهی است.

حکومت قاجار و سیاست‌های فرهنگی دولتمردان آن دوره، اولین برخورد جدی

موسیقیدان‌های ایرانی با موسیقی اروپا را رقم می‌زنند. علینقی وزیر (۱۳۵۸ - ۱۳۶۶ ش) کتاب تئوری موسیقی خود را با الهام از تئوری موسیقی اروپایی می‌نویسد و سعی در تطبیق مدهای ایرانی با سیستم گام در موسیقی غرب دارد. بعد از وزیر، روح الله خالقی نیز راه استادش را ادامه داده و در کتاب تئوری خودش تحت عنوان نظری به موسیقی همین مسیر را طی می‌کند.

تفاوت در اینجا است که خالقی در کتابش بخشی را نیز به بیان تئوری موسیقی قدیم ایران بر مبنای رسالات یادشده، اختصاص می‌دهد.

از آن زمان تاکنون تئورسین‌های موسیقی ایرانی نظریات مختلفی را در این زمینه بیان کرده‌اند. از آن - منتهی - می‌توان به کتب زیر اشاره کرد:

گام‌ها و دستگاه‌های موسیقی ایران / مهدی برکشلی، دستگاه در موسیقی ایرانی / هرمز فرهنگ، هفت دستگاه موسیقی ایران / مجید کیانی، مبانی نظری موسیقی ایران / مجید کیانی، نگرشی نو به تئوری موسیقی ایران / داریوش طلایی، مبانی نظری و ساختار موسیقی ایرانی / تألیف جمع نویسندگان، تجزیه و تحلیل / شرح ردیف موسیقی ایران / فرهاد فخرالدینی.

کتاب‌های یاد شده از جمله مهم‌ترین منابع مورد استفاده در کلاس‌ها و آزمون‌های مرتبط با موسیقی ایرانی هستند. همچنین رساله ادوار از صفی‌الدین ارموی و نیز شرح‌الادوار از عبدالقادر مراغی را نیز باید به این فهرست افزود.

تعدد منابع و بیان نظریات متفاوت و گاه متناقض در آن‌ها اغلب باعث سردرگمی هنرجویان، دانشجویان و داوطلبین کنکور موسیقی می‌گردد.

در کتاب حاضر سعی شده است که قسمت‌های کلیدی از دستگاه‌های مختلف در کنار هم آورده شوند تا هنرجو بتواند با بررسی و مقایسه‌ی آن‌ها به نگرشی نسبتاً جامع از مبانی نظری موسیقی ایران دست یابد. در این مسیر خواننده‌ی کتاب، دیدگاه‌های مختلف را با روشی ساده می‌شناسد و برای مطالعه‌ی عمیق‌تر از اصل منبع آماده می‌شود.

مباحث کتاب به سه بخش کلی تقسیم شده‌اند، فصل اول به موسیقی قدیم ایران اختصاص دارد که بر اساس سه رساله‌ی ادوار از صفی‌الدین ارموی، شرح‌الادوار از عبدالقادر مراغی و رساله در موسیقی از محمد بنایی نگاشته شده است. فصل دوم به موسیقی دستگاهی می‌پردازد، در این فصل ویژگی‌های کلی موسیقی ردیف، فواصل، سرکلیدها و مدهای اصلی بررسی می‌شوند. فصل سوم به بیان جزئیات بیشتری از ردیف می‌پردازد در این فصل، گوشه‌های مهم، گوشه‌های مشترک و مدگردی در ردیف بررسی می‌شود. در نگارش این دو فصل، از کتاب‌هایی که پیشتر به عنوان مرجع نام بردیم، استفاده شده است.

در انتهای هر فصل پرسش‌های تشریحی و تستی متناسب با استانداردهای طرح پرسش در آزمون‌های کارشناسی و کارشناسی ارشد، طرح شده‌اند که به هنجرو کمک می‌کند با مباحث به شکلی عمیق‌تر و از منظرهای گوناگون مواجه شود.

در نهایت می‌توان گفت قصد از نگارش این کتاب در کنار هم آوردن نظریه‌های مهم و کاربردی در موسیقی ایرانی و تبیین آن‌ها با بیانی ساده است؛ با این امید که هنجریان پس از درک مفاهیم این کتاب بتوانند با نگرشی عمیق‌تر و ذهنی آماده‌تر به خوانش متن‌های اصلی و کتب مرجع بپردازند.

همچون همیشه از کلیه اساتید، صاحب‌نظران و هنجریان ارجمندی که این کتاب را مطالعه می‌فرمایند، سپاسگزار خواهم بود چنانچه با ایراد و اشتباهی مواجه شدند نظرات اصلاحی خود را به پست الکترونیکی مندرج در شناسنامه کتاب (صفحه ۲) ارسال نمایند تا موجبات بازنگری و غنا محتوای مجموعه‌ی حاضر در چاپ‌های آتی، فراهم گردد.

در پایان لازم می‌دانم از مدلی و کمک‌های بی‌دریغ عزیزان سلمان سالک، شهرزاد سیف‌اللهی و تمامی دوستان که یک به نوعی در تدوین این اثر مرا یاری نموده‌اند تشکر و قدردانی نمایم.

حمید مرادیان

بهار ۹۶